

ECHTSCHIEDINGEN KENNEN GEEN GRENZEN

(regels van internationaal privaatrecht)

Steeds meer worden we in de rechtspraak geconfronteerd met internationale echtscheidingen op basis van de volgende elementen:

- Het huwelijk heeft in het buitenland plaatsgevonden;
- Minstens één van de echtgenoten heeft een vreemde nationaliteit;
- Minstens één van de echtgenoten woont in het buitenland;
- De echtgenoten hebben voorheen in het buitenland gewoond;
- De echtscheidingsprocedure heeft in het buitenland plaatsgevonden en de fase vereffening en verdeling dient afgehandeld te worden in België.

In dit verband kunnen we geconfronteerd worden met drie domeinen van internationaal privaatrecht:

1. De vraag naar de internationale bevoegdheid: Wanneer is de Belgische rechter bevoegd?
2. De vraag naar het toepasselijk gerecht: Welk recht past de rechter toe?
3. Erkenning in België van buitenlandse echtscheidingen: Hoe?

(Deze nota beperkt zich tot de ontbinding van het huwelijk als zodanig en heeft geen betrekking op de samenhangende vragen naar ouderlijke verantwoordelijkheid, alimentatiebijdrages of aspecten van vereffening en verdeling van het huwelijksvermogen)

1. INTERNATIONALE BEVOEGDHEID:

Onder de Brussel II bis –Verordening werden binnen de Europese Unie regels vastgelegd (niet voor Denemarken) wanneer de Belgische rechter bevoegd is om uitspraak te doen over een echtscheidingsvordering. Met name (artikel 3 van het Brussel II bis Verordening) van zodra één van navolgende voorwaarden aanwezig zijn:

1. De echtgenoten een gewone verblijfplaats hebben in België (gezamenlijk of apart);
2. De laatste gewone verblijfplaats van de echtgenoten in België gevestigd is indien één van hen hier nog verblijft (gezamenlijk of apart);
3. Wanneer de verweerder zijn gewone verblijfplaats heeft in België;
4. Indien, bij gezamenlijk verzoek, één van beiden zijn gewone verblijfplaats heeft in België;
5. Indien de eiser zijn gewone verblijfplaats heeft in België doch hier minstens één jaar verblijft ofwel indien hij hier minstens 6 maanden verblijft en de Belgische nationaliteit heeft;
6. Indien beide echtgenoten de Belgische nationaliteit hebben.

Indien uit bovenvermelde principes geen bevoegdheid voor de Belgische rechter kan worden afgeleid, dient beroep gedaan te worden op de artikelen 5 en 42 van het Wetboek van IPR waarin aan de Belgische rechter bevoegdheid wordt toegekend, van zodra één van voormelde voorwaarden vervuld zijn:

1. De verweerder heeft zijn woonplaats in België;
2. Verweerder heeft zijn gewone verblijfplaats in België;

3. Eén van de echtgenoten heeft een gewone verblijfplaats in België in procedures op beider verzoek;
4. Indien de echtgenoten een laatste gemeenschappelijke gewone verblijfplaats in België hadden, niet meer dan 12 maanden voor het instellen van de echtscheidingsvordering;
5. Eiser bij instelling van de vordering minstens één jaar gewone verblijfplaats heeft in België;
6. Beide echtgenoten de Belgische nationaliteit bezitten;
7. In uitzonderlijke omstandigheden wanneer de procedure nauwe banden met België vertoont en de procedure in het buitenland onmogelijk is of onredelijk.

Bij lezing van deze tekst valt alleszins het gebruik op van “gewone verblijfplaats” als centraal aanknopingspunt. Het begrip “gewone verblijfplaats” is een feitenkwestie die als verworven wordt beschouwd wanneer:

1. Men er zich hoofdzakelijk heeft gevestigd;
2. Er omstandigheden van persoonlijke of professionele aard zijn die een duurzame band aantonen of wijzen op de wil om die band te scheppen;
3. Onafhankelijk van de registratie (domiciliëring) om een verblijfsvergunning.

(dit betekent dat volgens het Belgisch internationaal privaatrecht ook een illegale verblijfplaats als centraal aanknopingspunt kan worden beschouwd. Deze internationale principes botsen evenwel met principes van Belgisch intern echtscheidingsrecht vermits de nieuwe echtscheidingswet cfr. artikel 1454,§1, 1° van het G.W. voorziet dat het bewijs wordt voorgelegd van inschrijving in het rijksregister. Vermoedelijk dient op dit onderdeel wetgevend initiatief ondernomen te worden om het Belgisch internationaal echtscheidingsrecht in overeenstemming te brengen met de regels van IPR..

Vermits de gewone verblijfplaats het centrale aanknopingspunt is, betekent dit dat voor allochtonen de mogelijkheid bestaat om in België een echtscheiding te bekomen onafhankelijk van de nationaliteit of de plaats van het huwelijk. Evenwel heeft de Belgische rechter inzake echtscheiding geen exclusieve bevoegdheid omdat de echtgenoten ook het recht hebben om in het buitenland te scheiden in het land van origine.

4. TOEPASSELIJK RECHT:

Er zijn noch internationale verdragen noch Europese regels met betrekking tot het toepasselijk recht zodat hiervoor uitsluitend verwezen wordt naar artikel 55,§1 van het Wetboek van Internationaal Privaatrecht. Indien de Belgische rechter voor zichzelf heeft uitgemaakt dat hij bevoegdheid heeft dient nog beslist te worden welk recht moet worden toegepast:

1. Het recht van het land van de gewone verblijfplaats van de echtgenoten;
2. Bij gebreke daarvan het recht van het land van de laatste gemeenschappelijke gewone verblijfplaats indien één van hen daar nog woont;
3. Bij gebreke hieraan het recht van het land van de gemeenschappelijke nationaliteit;
4. In andere gevallen het Belgische recht.

Het dient opgemerkt te worden dat deze voorwaarden als een “cascade” dienen onderzocht te worden en dit op het ogenblik van het instellen van de echtscheidingsvordering zelf.

Wanneer het centrale aanknopingspunt de gewone verblijfplaats is, betekent dit dat een echtscheiding in België ook kan worden ingesteld door allochtonen en behandeld kan worden volgens Belgisch recht onafhankelijk van diens nationaliteit of de plaats van het huwelijk.

Partijen kunnen een rechtskeuze bepalen door dat ze het Belgisch recht van toepassing wensen te verklaren. Allochtonen hebben de mogelijkheid om de band met hun land van origine te behouden door het recht van hun gezamenlijke nationaliteit te kiezen tenzij deze rechtsregels strijdig zijn met de principes van de Belgische openbare orde. In dit verband stelt zich soms de problematiek van de dubbele nationaliteit wanneer een persoon meerdere nationaliteiten heeft waaronder de Belgische. In dergelijk geval primeert de Belgische nationaliteit. Onopgelost is evenwel de vraag of iemand met buitenlandse en Belgische nationaliteit via rechtskeuze kan kiezen voor buitenlands recht.

(Op dit onderdeel is wellicht wetgevend initiatief noodzakelijk)

5. ERKENNING VAN BUITENLANDSE ECHTSCHIEDINGEN

Voor de lidstaten van de Europese gemeenschap (met uitsluiting van Denemarken) wordt verwezen naar de Brussel II bis Verordening.

In artikel 22 van voormelde Verordening wordt bepaald dat de administratieve overheden (zoals gemeenten, dienst vreemdelingen zaken voor wat betreft gezinsherenigingen en OCMW's voor wat betreft gevorderde onderhoudssteun) kunnen beslissen om een buitenlandse echtscheiding te erkennen zonder rechterlijke tussenkomst of procedure.

Deze administratieve diensten kunnen de erkenning weigeren indien:

1. Er strijdigheid wordt vastgesteld met de openbare orde;
2. Schending van de rechten van de verdediging;
3. Onverenigbaarheid met vroegere beslissing tussen dezelfde partijen.

In dit verband volstaat het dat een certificaat wordt voorgelegd afgeleverd door de rechter die de echtscheiding uitsprak waarvoor een Europees model werd opgelegd en kan de administratie in dit verband geen onderzoek instellen naar eventuele wetsontduiking, noch de bevoegdheid van de rechter, noch een onderzoek instellen met betrekking tot het toepasselijk recht.

In geval van conflict, wanneer de erkenning wordt geweigerd door de administratie, is een rechterlijke erkenning mogelijk via een procedure te voeren voor de Rechtbank van Eerste Aanleg doch dit is de uitzondering.

Voor echtscheidingsvonnissen uit landen die geen lid zijn van de Europese Unie dient beroep gedaan te worden op de principes van het wetboek van internationaal privaatrecht waarbij soms een eenvoudige erkenning volstaat en soms een rechterlijke erkenning kan worden afgedwongen.

In dit verband wordt een onderscheid gemaakt tussen echtscheidingsakten (bv. China, Thailand en Rusland voorziet de mogelijkheid om uit de echt te scheiden bij eenvoudige akte van een ambtenaar van de burgerlijke stand zonder rechterlijke tussenkomst). Artikel 27 van het Wetboek Internationaal Privaatrecht voorziet in dit geval een controle naar zowel het toepasselijke recht, de regels van de openbare orde als mogelijke wetsontduiking. Indien de ambtenaar geconfronteerd wordt met echtscheidingsvonnissen zelf, is geen controle mogelijk noch voor het toepasselijke recht noch voor wat betreft een onderzoek naar de bevoegdheid van de buitenlandse rechter.

In dat geval zijn er 9 gronden op basis waarvan er een weigering kan worden opgelegd:

1. Strijdigheid met de openbare orde;
2. Schending van rechten van verdediging;
3. Wetsontduiking;
4. De beslissing is nog niet definitief (nog niet in kracht van gewijsde getreden);
5. Er is onverenigbaarheid met andere Belgische of buitenlandse echtscheidingsbeslissingen;
6. De vordering in het buitenland werd ingesteld na vordering in België en de vordering in België is nog lopende tussen dezelfde partijen en met hetzelfde onderwerp;
7. De Belgische rechters zijn exclusief bevoegd (niet mogelijk in echtscheidingszaken);
8. De buitenlandse rechter is enkel bevoegd op basis van de aanwezigheid van verweerder in het buitenland;
9. Verstoting;

Voor zover de administratie het buitenlandse echtscheidingsvonnis niet erkent, is een rechterlijke erkenning mogelijk waarvoor op éézijdig verzoekschrift een procedure gevoerd wordt bij de Rechtbank van Eerste Aanleg, doch een dergelijke procedure is de uitzondering. (de weigerende overheid moet niet moet gedagvaard worden ; de rechtbank maakt op éézijdig verzoekschrift gebruik van zijn toetsingsrecht).

In het verleden doken diverse problemen op naar aanleiding van de weigering van de administratie om een buitenlands echtscheidingsvonnis te erkennen voorhoudend dat enkel de Belgische rechters bevoegd waren om hieromtrent op exclusieve wijze uitspraak te doen. Dergelijke interpretatie werd recent afgewezen in de rechtspraak vermits exclusiviteit aan de Belgische rechters niet weerhouden kon worden en een buitenlandse procedure niet verboden is.

Een tweede probleem met betrekking tot mogelijke niet-erkenning houdt verband met de problematiek van verstoting hetwelk gedefinieerd wordt als de éézijdige wilsverklaring van een man om een huwelijk te ontbinden zonder dat een vrouw hetzelfde recht had.

Naar Marokkaans recht Talaq (dit is een zuivere verstoting) en Thol (hierbij vraagt de echtgenote aan de man om verstoten te worden mits deze een compensatie geeft door bepaalde rechten prijs te geven).

In beide gevallen weigert de Belgische administratie een dergelijke vordering tenzij:

1. Indien er homologatie door de rechtbank was, en
2. geen van de echtgenoten de nationaliteit had van een land waarin verstoting niet mogelijk is, en;
3. geen van de echtgenoten gewone verblijfplaats had in een land waarin verstoting niet mogelijk is, en;
4. rechten van verdediging van de vrouw gerespecteerd werden, en;
5. naleving van de voorwaarden voorzien in artikel 25 van het Wetboek IPR (zie bovenvermeld).

In dit verband is het belangrijk aan te duiden dat al deze voorwaarden cumulatief moeten aanwezig zijn opdat de administratie een echtscheidingsvonnis op grond van verstoting zou aanvaarden.

Sinds de hervorming van het Marokkaanse familierecht in 2004 is volgens Marokkaans recht ook een echtscheiding bij onderlinge toestemming mogelijk of een echtscheiding op grond van duurzame ontwrichting.

Voor zover de rechtsgrond die als basis gediend heeft voor deze beslissingen duidelijk onderscheiden wordt en herkenbaar is in de gerechtelijke beslissing, wordt dit niet als een verstoting aanzien en kunnen dergelijke aktes erkend worden. Probleem stelt zich evenwel in het ontdekken van de juiste kwalificatie van dergelijke vonnissen vermits de rechtsgrond vaak niet vermeld wordt en de begrippen door elkaar worden gehaald.

Vanuit de Federale Overheid werd een initiatief genomen om zowel de rechtspractici als de partijen te begeleiden in dergelijke problematiek door het oprichten van het "Steunpunt IPR" terug te vinden onder de site: www.vreemdelingenrecht.be met eveneens een telefonische helpdesk (02/205.00.55) waar vragen in dit verband kunnen worden gesteld (juridische.helpdesk@vmc.be).

René KUMPEN
rene.kumpen@argusadvocaten.be